

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

Από το γιορτασμό των 89 χρόνων της Ελλην Αλεξίου, που έγινε στο σπίτι της Βούλας Δαμιανάκου στη Ν. Μάρη.

Κάθε φορά που μπαίνω στο σπίτι της Ελλην Αλεξίου αισθάνομαι πως κάνω ένα προσκύνημα. Και κάθε φορά που φεύγω αισθάνομαι πως το τάμα ακόμα δεν εκπληρώθηκε, πρέπει να ξανάρθω. Το ίδιο αίσθημα το είχα θυμάμαι με ένα παλιό ξωκλήσι των παιδικών χρόνων, όπου μας οδηγούσε μια απροσδιόριστη μαγνητική δύναμη που τη σύνθετε ένα περιεργό κράμα ερεθισμών. Το μυστήριο των βυζαντινών εικόνων (που τότε δε μαντεύαμε βέβαια την καλλιτεχνική τους αξία μα που επενεργούσαν πάνω μας ενστικτώδικα) το άρωμα των καμένων κεριών (ήταν ακόμα άδολο κερί μέλισσας) και του ξεχασμένου λιβανιού στο θυμιατήρι, και το παιγνίδι του φωτός που ειοχωρούσε σαν από προβολέα από τους στρογγυλούς φεγγίτες του δόλου κι έπεφτε ακριβώς πάνω στο φωτοστέφανο του Αη Γιώργη του Καβαλλάρη.

Στην περίπτωση της οδού Θεσπρωτέως είναι και κάτι άλλο. Εκείνη η θερμή παρουσία της μητέρας Ελλην, που ανοίγει τις φτερούγες της και μας θωπεύει ωστόσο απολαύσουμε το φτιαγμένο από τα χέρια της γλυκό ή τις σαγηνευτικές της αφηγήσεις.

—Πώς είναι ο καφές σας;
—Δεν πειράζει, όπως νανάι.
—Τί θα πει δεν πειράζει, ο καφές είναι η προσωπικότητα του ανθρώπου. Αλίμονο τώρα να τον πίνετε βαρύ γλυκό κι εγώ να σας φέρω σκέτο. Μα γίνονται αυτά τα πράγματα;

Από τον καιρό που πέθανε ο «γιατρός» όπως αποκαλούσε η Ελλη το Μάρκο Αυγέρη, μας δέχεται στο δικό της δωμάτιο, του βήθους. Το κρεβάτι της, στενό, στρατιωτικό αλλά στολισμένο κοκέτικα με χειροποίητα εργόχειρα και μαξιλαράκια, το γραφειάκι της, τα ντουλάπια και οι βιβλιοθήκες. Η Ελλη Αλεξίου μ' έμαθε δύο πράγματα. Να αξιοποιώ και να προστατεύω τα πράγματα με αξία-επιστολές, φωτογραφίες, βιβλία- και να λέω με τόλη τις απόψεις μου. Πριν τη γνωρίσω ήμουνα και για τα δυο χαλαρή και συμβιβαστική. Το βλέμμα μας γλιστρά ευχαριστημένο που βρίσκεται ανάμεσα σε γνώριμα πράγματα. Μια αδιόρατη μυρωδιά παλαιού, δεν ξέρεις από πού βγαίνει, από τα βιβλία, από τα έπιπλα, από τις μορφές που σε κοιτάζουν από τις κορνίζες τους. Η Γαλάτεια Καζαντζάκη, η αγαπημένη μεγάλη αδελφή της Ελλην, εκθαμβωτική στην πρώτη της νιότη, δεσπόζει. Η Ελλη αρπάζει το βλέμμα μας:

—Ευτυχώς που δεν είδατε τη Γαλάτεια στο τέλος. Πώς είχε καταντήσει αυτό το πανέμορφο πλάσμα το τόσο ζωντανό, μια γριούλα καμπουριασμένη που πονούσε ολόκληρη...

Οι τοίχοι καλυμμένοι με πολύτιμα ενθύμια: Μια επιστολή του Καζαντζάκη, ένα χειρόγραφο ποίημα του Παλαμά, ένα άλλο του Σικελιανού, της Μυρτιώτισσας, τώσων και τώσων. Ο Μάρκος Αυγέρης μαζί με τη Γαλάτεια, ο Βάρναλης. «Στην αγαπημένη μου Λιλίκα... Στη Λιλίκα Αλεξίου... Στη μικρή μας Λιλίκα...» Η Ελλη σκυμμένη πάνω από κάτι γραφτά που της έστειλε ένας νέος ποιητής σχολιάζει χωρίς πάθος αλλά και χωρίς φόβο:

—Σ' αυτή την ηλικία δε μ' ενδιαφέρουν πια τα λόγια...Λόγια... Τώρα διαβάζω μόνο ντοκουμέντα, πληροφορίες ή σκέψεις, δοκίμια. Και η ποίηση, ά, πρέπει πια να είναι πάρα πολύ καλή για να μπορέσει να με κρατήσει. Μου στέλλουν δεκάδες βιβλία κάθε μέρα, θάθελα να μπορούσα να τα διάβαζα όλα και να γράψω σε όλους τους συγγραφείς. Είναι όμως και θέμα χρόνου και θέμα ενδιαφέροντος. Άλλοτε από περιέργεια μπορούσα να διαβάσω και κάτι κακό, να γράψω και για κάτι κακό. Τώρα δεν έχω αυτή την πολυτέλεια. Εκείνο όμως που με κάνει ν' ανησυχώ είναι μήπως ανάμεσα σ' όλα αυτά τα γραφτά που μαζεύονται υπάρχουν και καλά που μου ξεφεύγουν εξαιτίας αυτής της βιασύνης μου.

Το τηλέφωνο χτυπάει κάθε λίγο. Η Ελλη το σηκώνει: «Σας ακούω» Είναι οργανώ-

Με την ευκαιρία της επετείου των 89 χρόνων από τη γέννηση της μεγάλης, αγωνίστριας, συγγραφέα και παιδαγωγού Ελλην Αλεξίου, που γιορτάστηκαν την περασμένη βδομάδα δημοσιεύουμε σήμερα το κείμενο της Ελλην Παιονίδου «Θεσπρωτέως 1, Ένα προσκύνημα». Το κείμενο αυτό αποτελεί ένα αυτοτελές απόσπασμα του ανέκδοτου βιβλίου της Ελλην Παιονίδου «Πρόσωπα και Πλάισια» που πρόκειται να κυκλοφορήσει σύντομα.

σεις, όμιλοι, της ζητάνε να πάει εδώ κι εκεί να μιλήσει. Κι εκείνη, στα ενενήντα της χρόνια δεν καταφέρνει ακόμα ν' αρνηθεί, δε θέλει κι όλας ν' αρνηθεί. Σε μια από τις τελευταίες επισκέψεις μας είχε μια άσχημη δερματική πάθηση στο πρόσωπο. Για την πάντα κοκέτα Ελλη ήταν διπλά οδυνηρό. Κι' όμως, κουκουλωθηκε και βγήκε, να πάει «σε μια υποχρέωση».

Τι σάλο είχε ξεσηκώσει εκείνη η εμφάνισή της στην τηλεόραση, όπου τάψαλε για καλά για τα λεγόμενα «συμμοριτόπουλα», τα ελληνόπουλα που «τα πήρανε, λέει, στο παιδομάζωμα» τον καιρό του εμφύλιου, και

τα πήγαν στις σοσιαλιστικές χώρες «να τα κάνουν κομμουνιστές». Πρώτη η Ελλη Αλεξίου δήλωσε αγέρωχη πως η Ελλάδα θα πρέπει να είναι περήφανη γι' αυτά τα παιδιά που είναι τα καλύτερα βλαστάρια της, και πως πρέπει να χρωστάει χάρη στις σοσιαλιστικές χώρες που τα ανάθρεψαν και τάνεσαν εκλεκτούς επιστήμονες και καλλιτέχνες. Λίγους μήνες μετά από το θόρυβο που δημιουργήθηκε, ο Παπανδρέου άνοιξε τις πύλες για όλους τους πολιτικούς πρόσφυγες ύστερα από σαράντα σχεδόν χρόνια εξορίας.

Την κοιτάζω καθώς σκύβει να μας αφιερώσει τα βιβλία από τα Απαντά της

που είχαν κυκλοφορήσει εκείνες τις μέρες. Τη σηκωτή μπουλά, τα γυαλάκια, το μικρό κότσο. Θέλει να μας τα χαρίσει όλα. Με κόπο αρνιόμαστε. Έχεις κι άλλους φίλους, Ελλη, «Θα πάρουν κι αυτοί, έχω για όλους, εγώ τί να τα κάνω τα ξέρω εγώ. Εσείς να τα διαβάσετε.»

Με όλο αυτό τον πλούτο του αρχείου θα μπορούσε να είναι ταιγγούνα, να μην ήθελε να χαρίσει ή να δανείσει. Κι' όμως η απλοχεριά της είναι παροικιωδής. Μόνο αν είναι κάτι που το θέλει θα πει, «παρακαλώ μου το επιστρέψετε όταν δεν το χρειάζεστε. Ίσως το χρειαστούν κι άλλο»

Έχει ένα εκπληκτικό αρχείο του πολέμου και της κατοχής, κι ένα άλλο του εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδας. Έχει αμέτρητα χειρόγραφα από φίλους δικούς της, της Γαλάτειας, του Αυγέρη, (δεύτερου άνδρα της Γαλάτειας), του Νίκου Καζαντζάκη, του Βάρναλη. Από όλα εκείνα τα παραμυθένια πρόσωπα που έθρεψαν τα όνειρά μας κι υπήρξαν οι καθημερινές συντροφικές της νιότης μας. Έχει βιβλία εξαντλημένα, σπάνια, εκδόσεις παλιές του πατέρα της λευκώματα γεμάτα με άγνωστες φωτογραφίες, φυλακτά που θα γέμιζαν ένα μουσείο.

Όταν πρωτογνωρίσαμε την Ελλη, ζούσε ακόμα ο «γιατρός». Ήταν η χούντα, κι' ο Αυγέρης με την αθυροστομία του κινδύνευε να τον «γραπάσουν». Η Ελλη πηγαινοερχόταν, μια να τον καθησυχάσει να μη βάλει καμιά φωνή σε κανένα αξιωματικό από το μπαλκόνι, μια να τον περιποιηθεί. Ήταν να κλαίει, εκείνο το λαμπερό περήφανο πνεύμα, που στη ζωή τίποτα δε φοβήθηκε, να το ταπεινώνουν κάτι ηλίθιοι με στολή. Μας έλεγε η Ελλη πως πενούσαν κάποτε και δυο φορές την ημέρα, κτυπούσαν την πόρτα, ανακάτευαν τα χαρτιά, μόνο και μόνο για να τους ενοχλήσουν. Ο Αυγέρης, με το κάτασπρο του κεφάλι σκυμμένο πάνω από το φακό, προσπαθούσε να διαβάσει τις κυπριακές εφημερίδες που του είχαμε πάει. Δε θα ξεχάσω τα λόγια του:

—Ο Μακάριος θα τους φάει αυτούς. Να τον προσέχετε.

Ευτυχώς που εκείνος δεν έζησε να δει τη θυσία της Κύπρου, να δει πως τα λόγια του βγήκαν τραγικά προφητικά. Η Ελλη όμως έζησε όλο το δράμα μας. Κάθε στιγμή, με κάθε ευκαιρία ήταν στο πλευρό μας.

Στην επέτειο των ενενήντα της χρόνων θυμηθήκαμε την άλλη επέτειο της, το Μάη του 1975, στα ογδόντα δύο της χρόνια. Είμασταν καλεσμένοι της στο ταβερνάκι της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, ακριβώς απέναντι από τη Θεσπρωτέως. Ήταν εκεί φίλοι και συγγενείς της, οι πιο στενοί. Ήταν η ανεψιά του Αλέξη Ζορμπά, ήταν κι ο αείμνηστος Βασίλης ο Ρώτας με τη γυναίκα του. Σε μια στιγμή συγκινήθηκε ο Ρώτας κι' έφτιαξε για την Ελλη ένα αυτοσχέδιο ποίημα.

—Να μου το γράψεις, είπε εκείνη.
—Μα δεν έχω ούτε πένα ούτε χαρτί, διαμαρτυρήθηκε εκείνος.

Η Ελλη φώναξε το γκαρσόνι. Του πήρε το μολύβι πουκανε τους λογαριασμούς. Πήρε και μια χαρτοπετσέτα από το τραπέζι: «Ορίστε, γράφε, του λέει. Πόσο δικό είχε. Θάπρεπε να ήταν ένα από τα τελευταία ποιήματα του Ρώτα».

Στα ενενήντα της χρόνια την πήραμε λοιπόν τηλέφωνο. «Η συντρόφισσα Ελλη, ρωτούμε». Κι απαντά μια γυναικεία φωνή. Αγριεμένη. Συντρόφους ζητάτε; του κουκού είστε; να μας φέρετε τον κομμουνισμό, να μας σκοτώνουν με κονσερβοκούτια; Σαν δεν ντρέπεστε...

Κι' ακολούθησε ένα γερό βρισίδι που μας άφησε άναυδους. Είχαμε κάνει λάθος στον αριθμό. Πήραμε σε λίγο την Ελλη. «Σας ακούω», νεανική, χαρούμενη η φωνή της. Της είπαμε τα του τηλεφωνήματος. Πέθανε στα γέλια. «Τρέλα είναι, τί να γίνει που είμαστε η αμαρτωλή τάξη...»

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ

PIZOΣ
ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ

...γιατί η «καλή βδομάδα»
απ' τη Δευτέρα φαίνεται

A 21.152